

สังคมจิตวิทยา

[Sociopsychology]

โดย

พลตรี สุข เปรมาวิน

น.บ.ท. น.ม. M.A.

ผู้บรรยายวิชาคุณหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

๑. สังคม (Society) คุณศัพท์ Social รากศัพท์ภาษาละติน SOCIUS แปลว่า เพื่อน ตามความหมายอย่างกว้าง คือ มนุษย์ สัตว์ หรือต้นไม้ที่อยู่หรือขึ้นอยู่กับกัน และประกอบขึ้นเป็นหน่วย (Unit) เช่นกลุ่มชนที่อยู่รวมกันเป็นประชาคม

ประชาคม (Community) คือประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นหรือเมืองเดียวกัน และอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเดียวกัน

ตามพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน "สังคม" คือหมู่คนที่เจริญแล้วร่วมคบค้าสมาคมกัน

๒. สังคมศาสตร์ (Social Sciences) เป็นชื่อรวมของวิชาว่าด้วยความสัมพันธ์โดยทั่วไประหว่างมนุษย์ แยกเป็นหลายสาขา เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา ฯลฯ กล่าวโดยย่อ วิชาใดที่ไม่ใช่ธรรมชาติวิทยา (Natural Science) ก็จัดเข้าอยู่ในสังคมศาสตร์

๓. สังคมวิทยา (Sociology) ศึกษาประวัติการพัฒนนาการ
การจัดองค์การและปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับบุคคลที่อยู่ร่วมกัน ศึกษา
ถึงความเจริญและความเสื่อมของสังคม วิเคราะห์ภาวะในสังคมรวม
ทั้งการปรับปรุงสังคม

สังคมวิทยาศึกษาหน้าที่ โครงสร้าง และการเปลี่ยนแปลงใน
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กลุ่มชน และชั้นต่าง ๆ ของเผ่าชน ชาติ
ประเทศ และสังคมใหญ่ (Great Society)

วิชาในสหรัฐอเมริกาบางแห่งก็เรียกว่า Social Science

สังคมวิทยาตอบปัญหาต่อไปนี้

๑. ข้าพเจ้าเกี่ยวข้องกับสังคมอย่างไร
๒. สังคมเกี่ยวข้องกับข้าพเจ้าอย่างไร
๓. ข้าพเจ้าจะควรปฏิบัติต่อสังคมอย่างไร กล่าวอีกนัย
หนึ่งจะปรับปรุงข้าพเจ้าให้เหมาะสมกับสังคมอย่างไร

สังคมและการรุกรานเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม (Social
Phenomenon)

๔. จิตวิทยา (Psychology) เป็นการศึกษาจิตใจของมนุษย์
เช่นความรู้สึก ความปรารถนา เป็นต้น เป็นการศึกษาความประพฤติ
ของมนุษย์ในลัคนบุคคลและกลุ่มชน

การทำสงครามก็เป็นผลทางจิตวิทยาของกลุ่มชน

๕. จิตวิทยาทางสังคม (Social Psychology) ซึ่งเป็นแขนงหนึ่ง
ของจิตวิทยานี้ คือการศึกษา การตอบโต้ของบุคคล เนื่องจากถูก
กระทบกระเทือนจากสังคม หรือจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่สังคมโดย
ทั่วไป

๖. สังคมทางจิตวิทยา หากใช้คำ Social Psychology ให้ความหมายถึงแขนงหนึ่งของสังคมวิทยา หรือสังคมทางจิตวิทยา หรือจิตวิทยา ร่วมกันของกลุ่มชน (Collective Psychology) ก็เป็นการศึกษาถึงการตอบโต้ร่วมกัน (Collective Response) หรือการปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มชน

๗. สังคมจิตวิทยา (Sociopsychology) เป็นการศึกษาความคิดเห็น (Ideas) อารมณ์ (Emotions) ท่าที (Attitudes) และนิสัย (Habit) ของมนุษย์ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน อันเป็นการรวมกันของจิตวิทยาและสังคมวิทยา ดังกล่าวใน ๔ และ ๕

๘. ผลของสงครามต่อสังคมและการเมือง สงครามก่อให้เกิดผลทางสังคมและทางการเมืองอย่างคาดไม่ถึง มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางการเมืองในด้านการปกครอง และภูมิศาสตร์ เกิดลัทธิชาตินิยมรุนแรง เกิดรัฐใหม่ๆ เปลี่ยนแปลงพลัง (balance of power)

ผลของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง คือการปฏิวัติในรัสเซียล้มราชบัลลังก์พระเจ้าซาร์ เกิดลัทธิมาร์กซ์และเลนิน อันเป็นผลต่อมาในการปฏิวัติทั่วไปในโลก ทั้งเป็นเหตุให้เกิดการรวมกำลังกันขึ้นสงครามโลกครั้งที่สองก็เปลี่ยนแปลงยุโรปและพลังของโลก

ผลทางการเมืองอีกอย่างหนึ่ง ภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง คือการสลายตัวของมหาอำนาจ ออตโตมัน - ฮังการี เป็นรัฐเชโกสโลวาเกีย รัสเซีย ยูโกสลาเวีย โปแลนด์ ออสเตรีย และฮังการี

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นลดระดับจากมหาอำนาจลงเป็นรัฐที่มีอำนาจน้อยกว่า ค.ศ. ๑๙๐๐ ฟิลิปปินส์ ไต้หวัน

๕

ด้วยการที่นิยมก่อตัวรุนแรงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกิดสงครามอินโดจีนในอินโดจีน อินเดีย พม่า ลังกา ปากีสถาน ตลอดจนกัมพูชา ในประเทศจีนรัฐบาลก็ไปตั้งใหม่ในฟอร์โมซา สิบแปดคนใหญ่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของคอมมิวนิสต์ ดาวก็เกิดความยุ่งยากเป็นอันมาก

ในยุโรปมีหลายประเทศกลายเป็นบริวารของรัสเซีย "ม่านเหล็ก" ตัดการติดต่อระหว่างยุโรปตะวันออกและตะวันตก เยอรมนีถูกแบ่งเป็นสองส่วนรวมทั้งเบอร์ลิน อิตาลี กรีซ และฝรั่งเศสก็อยู่ในฐานะลำบากเนื่องจากความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ ผู้ครอบครองยุโรปตะวันออกและเอเชียบางส่วนจาก Heartland ดึงสะท้อนความมั่นคงของยูเรเชีย (Eurasia) และโลกทั้งมวลต่อไปในอนาคตอีก

การเปลี่ยนแปลงพลผล ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองมีอยู่ ๗ มหาอำนาจ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น รัสเซีย และสหรัฐ ต่อมาใน ค.ศ. ๑๙๔๕ คงเหลืออยู่ ๒ ประเทศ คือสหรัฐ และสหภาพโซเวียต

ภายหลัง ๑๙๔๕ มีสองมหาอำนาจกันว่าเกิดอำนาจที่สามหรือมีพลังอำนาจยิ่งใหญ่ในยุโรปหรือเอเชีย ซึ่งอาจจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างสองมหาอำนาจในปัจจุบัน

ผลทางจิตวิทยา (Psychological Consequences) อภิมุขของสงครามที่มีต่อท่าที (Attitudes) และการกระทำต่อคนและการตอบโต้ (Responses) ก็ย่อมต้องคำนึงถึงความจำในอดีต การพิจารณาในปัจจุบัน และความมั่นคงในอนาคต

ประสพการณ์ในอดีตก่อให้เกิดความกินแหนงแคลงใจ ความไม่เป็นมิตร และความกลัวชาติอื่น ๆ เนื่องจากเหตุนี้เองที่ก่อให้เกิดการตอบโต้ การคัดค้าน (Opposition) ความตึงเครียด และในบางกรณีก็เกิดการรุกราน (Aggression)

แม้ความรู้ของเราในด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่สมบูรณ์ก็ตาม แต่ก็เป็นที่แน่นอนว่าผลสำคัญทางจิตวิทยาของความขัดแย้งกันในปัจจุบันของประชาคมแห่งรัฐ ย่อมเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับความมั่นคงของรัฐต่าง ๆ เกือบทุกรัฐ ผลเช่นนี้ย่อมทวีมากขึ้นเมื่อวิธีทำลายล้างสูงชัน และการคมนาคมกระทำได้อย่างรวดเร็ว

๕. สงครามจิตวิทยา การทำสงครามจิตวิทยา (Psychological Warfare) เป็นการกระทำเพื่อชัยชนะทางทหารโดยไม่ใช้กำลังทหาร

ในสมัยโบราณเคยถือกันว่าเป็นการกระทำที่ไม่ใช่นักกีฬา เพราะนักรบแต่ก่อนต่างกับปัจจุบัน ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ได้หันมาใช้อาวุธใหม่ชนิดนี้คือ การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ในสงครามโลกครั้งที่สองก็ใช้มากขึ้น

อาจให้คำนิยาม Psychological Warfare และ Military Propaganda ได้ตามวิธี คือ

๑. วินิจฉัยว่าเรากำลังพิจารณาเรื่องอะไรในกรณีใดซึ่งเป็นเรื่องของการฉ้อฉล
๒. กำหนดความรับผิดชอบ และเจ้าหน้าที่ในกรณีต่างๆ เป็นการกำหนดองค์ประกอบ

๓. รายงานผลที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว เป็นการปฏิบัติและประเมินค่า

คำว่า Propaganda เกิดจากคำกรีกว่าดีกันเคยใช้ในการเผยแพร่ศาสนา ต่อมาใช้ในการชักจูงจิตใจ (Mind) และอารมณ์ (Emotion) ของชนบางกลุ่มเพื่อให้บรรลุความมุ่งประสงค์

Military Propaganda ประกอบด้วยการวางแผนการติดต่อด้วยประการใด ๆ ให้มีผลต่อจิตใจและอารมณ์ของข้าศึก ฝ่ายที่เป็นกลางหรือฝ่ายที่เป็นมิตร เพื่อความมุ่งประสงค์ทางยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธี (Strategic or Tactical)

๑๐. ปัจจัยทางสังคมจิตวิทยาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Sociopsychological Factors) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศย่อมอยู่ภายใต้อิทธิพลบางประการของสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) เช่น ความเชื่อดี ความด่าเหยียด อารมณ์ และความปรารถนา ซึ่งกระทบกระทั่งการวินิจฉัย การปฏิบัติ และการตอบโต้

นโยบายย่อมประกอบขึ้นจากเหตุผลทางสังคม (Social) และจิตใจ (Psychological) การวินิจฉัยของมนุษย์ย่อมแต่ความรอบรู้ถึงแนวคิดทางสังคม และอารมณ์ อันจะพียงนำมาใช้ต่อเหตุการณ์ทั้งนี้ซึ่งอาศัยปัจจัยอีกหลายอย่างประกอบกับความเชื่อดี (Beliefs) ชอบและไม่ชอบ ท่าทีหรือทัศนคติ (Attitudes) ปรนิธาน (Aspirations) ความเห็น (Ideas) ชาตินิยม (Nationalism) และศีลธรรม (Moral) เช่นการยับยั้งของรัฐเป็น (Moral Restraint) หรือ (Morality of War) ในการปฏิบัติก็ต้องอาศัยปัจจัยในการโฆษณาชวนเชื่อประกอบอีกด้วย

รากฐานสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศคือภูมิศาสตร์
พลเมือง และเศรษฐกิจ แต่ก็มีปัจจัยบางอย่างที่จับต้องไม่ได้ประกอบ
การวางนโยบายด้วย อันเป็นการกระทำทางสังคม (Social Action)
และโดยถือหลักดังต่อไปนี้

๑. แนวทางที่เคยปฏิบัติแต่ก่อน (Habituation)
๒. ทักษะคติหรือท่าทีที่มีอยู่ก่อน (Preexisting Attitudes)
การกระทบกระเทือน (Affects) อารมณ์ (Emotions) ความรู้สึกในใจ
หรือเจตคติ (Sentiments) อคติ (Prejudices) ความปรารถนา (Desires)
และความเชื่อบ้าง (Beliefs)
  ๓. การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะกับเหตุการณ์ และ
  ๔. การเปลี่ยนแปลงเพื่อบรรลุถึงความมุ่งหมาย
ข้อที่ควรระลึกทางสังคมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
    ๑. ท่าที ๓ แบบ คือ มิตร (Friendship) ศัตรู (Hostility)
และไม่สนใจกัน (Indifference)
    ๒. การปฏิบัติทางสังคม (Social Action) มี ๔ ประการ
คือ การปฏิบัติต่อกันตามปกติ (Routine) ความรู้สึกทางอารมณ์รุนแรง
(Emotional) การกำหนดคุณค่าให้แน่นอน (Value-determined)
และการกระทำที่มีเหตุผล (Rational)
      ๓. ความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ
      ๔. ความสัมพันธ์กับมหาอำนาจที่ด้อย
      ๕. ความเป็นกลาง ในระหว่างสงครามร้อนและสงคราม
เย็นนอกจากหักเหเกี่ยวกับการจัดให้เป็นกลาง (Neutralization) เช่น
ลัทธิเซอร์แดนต์ และความเป็นกลาง (Neutrality) ในเวลาสงคราม

แล้ว ก็เกิดมีความเป็นกลางสมัยใหม่ Neutralism ซึ่งไม่ร่วมด้วย
พันธมิตรกับผู้ใด

๖. ฐานะทางภูมิศาสตร์

๑. ความเข้มแข็ง

๒. ความอ่อนแอ

๓. จังหวะ (Timing)

๑๑. ปัจจัยทางสังคมจิตวิทยาในสถานการณ์ตึงเครียด (Ten-

sion situation) ความตึงเครียดระหว่างประเทศย่อมก่อขึ้นจากการแข่งขัน (Competitions) และการขัดแย้ง (Conflicts) ระหว่างรัฐเกี่ยวกับความคิดเห็น อาณาเขต อิทธิพลทางการเมือง อำนาจ ตลาด วัตถุประสงค์ผลประโยชน์ของชาติ และความมักใหญ่ใฝ่สูง

เมื่อรัฐหนึ่งมีความประสงค์สิ่งใดจากอีกรัฐหนึ่ง แต่ไม่สำเร็จตามความประสงค์ เมื่อความประสงค์นั้นถูกกระทำให้ชงักงง หากมีการตอบโต้ สถานการณ์ตึงเครียดก็เกิดขึ้น มีการระแวง โกรธเคือง ข้าวดีร้าย คัดล้มพันธมิตร การโฆษณาชวนเชื่อ พุดถึงสงคราม หากไม่สามารถระงับได้ในระยะนี้ ก็อาจลุกลามใหญ่โตต่อไป ซึ่งจิตแพทย์เรียกว่า "Group reinforcement of hostility" ผลที่สุดคือสงคราม

สถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน มีที่สำคัญอยู่อีกประการหนึ่ง คือ ความปรารถนา ของประชาชนใน ท้อง ที่ ที่ ค่อย ความ เจริญ ให้ มี มาตรฐานการครองชีพดีขึ้น หากไม่มีการช่วยเหลือก็อาจจะเกิดผลร้าย ได้เหมือนกัน

การระงับสถานการณ์โดยสันติวิธี หากเกิดความตึงเครียดรุนแรงแล้วก็ยากที่จะระงับได้ นักการเมืองก็ยากที่จะระงับมติมหาชน

อันรุนแรง ยากที่จะควบคุม เช่นกรณีอินเดียและปากีสถาน หากความ
 ตึงเครียดถึงที่สุด การระงับก็มีอยู่ คือผู้นำมีความเข้มแข็งพอที่จะ
 ห้ามตีมหาชน หรือมีการไกล่เกลี่ย ปรานีประนอม โดยรัฐที่สาม
 เท่านั้นเอง

สงครามเบ็ดเสร็จ (Total War) สงครามปัจจุบันเป็นภาวะของ
 กลุ่มชนและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของโลก ไม่ใช่ A sport of
 kings เหมือนสมัยก่อน เป็นกิจกรรมของสังคมทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับ
 เศรษฐกิจของรัฐ การดำเนินการกระทำสงครามก็ต้องอาศัยจิตวิทยา
 แห่งกลุ่ม (Group Psychology)

การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ในปัจจุบันซึ่งมีอำนาจทำลายร้ายแรง
 เป็นการเตือนมนุษย์ทั้งหลายว่าสงครามได้ถึงจุดที่จะทำให้ความสูญ
 เสียของทั้งสองฝ่ายสูงที่สุด จนยากที่จะคำนวณผลที่จะบังเกิดขึ้น.

หลักฐานอ้างอิง

1. Encyclopaedia of Social Sciences.
2. International Politics by George A. Lincoln, United States
 Military Academy.
3. International Relations by Robert Strausz-Hupe and Stefan
 T. Possony.
4. Principles of Sociology by Alfred M. Lee.
5. Emergency Management of the National Economy--Indus-
 trial College of the Armed Forces.